

Deseta obljetnica gradskoga muzeja.

Jedna od najmladjih kulturnih ustanova, kojima se ponosi glavni grad Zagreb, jest gradski muzej s knjižnicom. Naravno tek deset godina. Pod rukom svoga velikoga meštra Emilija pl. Laszowskoga zaslužna su ga »Braća hrvatskoga zmaja« uredila i otvorila god. 1907. u historijskoj kuli u Kamenitim vratima sa sivim zadržanim sredovječnim zidinama. U njemu je dosad prikupljen veoma zanimljiv pribor za povijest grada Zagreba. Ne ćemo doduše u njemu naći dragocjenih starina i umjetnina, kakve nalazimo po drugim velikogradskim muzejima, koji su uz historijske spomenike pribrali takodjer objekte, što se tiču trgovinskoga i industrijskoga razvitka dotičnoga grada. Ali uz tek nekoliko takvih predmeta imademo u gradskom muzeju lijepe zbirke specijalno zagrebačkih historijskih i kulturnih uspomena.

Čim stupimo u prostorije muzeja vidimo izložen jedan drveni oltar i nekoliko crkvenih slika, koje su izradjene u 17. vijeku kod zagrebačkih Isusovaca. Ondje su naslonjena o zid teška hrastova vrata zagrebačke županijske tamnice, iza kojih je čamio g. 1848. Mirko Bogović, a šezdesetih godina prošloga vijeka poznati hajduk Joco Udmanić. Nekoliko ulomaka glinenih vodovodnih cijevi, koje su se našle duboko ispod temelja porušenih kuća na Markovu trgu, odaje karakter rimskih vodovodnih cijevi. Bilo je, naime, poznato već u 18. stoljeću, naročito autoru hrvatskoga rječnika Jambrešiću, da se u Zagrebu nalaze stare vodovodne cijevi, koje su izdaleka dovodile ovamo zdravu pitku vodu.

Na jednoj rpi nalazimo množinu različitih drvenih kipova i dijelova od oltara, što se sve nalazilo u gradskoj župnoj crkvi sv. Marka prije katastrofnoga potresa od god. 1880., a kasnije bilo strpano na tavanu ženske kaznionice na Savskoj cesti, gdje ih je Laszowski otkrio, a kr. zem. vlada dragovoljno ih ustupila gradskom muzeju. Nažalost, ne može se poradi nedostatnoga prostora ova crkveno umjetnička zbirka doлично namjestiti u gradskom muzeju.

U istočnoj sobi vidimo ormar, u kome su izložene uspomene na naše preporodno doba. Tu su surka, sablja, lisnica, torba, štap i druge uspomene na preporoditelja Ljudevita pl. Gaja i njegovu majku Ljuboslavu od koje se tu čuva i grobni spomenik, koji je onamo prenesen s groblja sv. Jurja. Do tih relikvija nalaze se uspomene na Dimitrija Demetra, Stanka Vraza, Franju Zavera Kuhača i dr., a pokraj njih vidimo ostatke stare Gajeve tiskare s potpuno sačuvana dva sloga prvoga broja »Danice Ilirske« i »Novina horvatsko-slavonsko-dalmatinskih« (god. 1833.), što je muzeju poklonila vrijedna Albrechtova tiskara.

Pokraj ove prostorije ima soba, u kojoj je smješten sav namještaj radne i smrtne sobe posljednjega Ilirca Ivana viteza Trnskoga. Radi nedostatnoga prostora smješteno je u toj sobi takodjer nekoliko predmeta pokućstva Ljudevita Gaja, a smješten je i pisali stol Josipa Eugena Tomića sa cijelim priborom i rukopisom »Veronike Desiničke«.

Sjeverna soba zaprema historijske uspomene grada Zagreba. U posebnoj je ormaru poredano razno zagrebačko starinsko oružje, u drugom pak razno oruđe, stari bravarski i kovački proizvodi.

U jednoj je vitrini smještena prilična zbirka staroga novca, koji je cirkulirao u Zagrebu, a pokraj nje zbirka raznih predmeta nadjenih u grobnici do crkve sv. Marije, koji potječu iz 16. i 17. vijeka.

Interesantna je zbirka zagrebačkih plesnih redova iz god. 1833., među kojima je najzanimljiviji rijetko sačuvani plesni red iz god. 1848. u podobi lepeze.

Zbirka raznih zagrebačkih starih ključeva zaprema jednu cijelu vitrinu. Među njima se ističu tri povelika ključa, od kojih je pozlaćeni bio ključ gradskih vrata. Ti su se ključevi nekoć predavali kao simbol kraljevima i banovima prigodom njihova dolaska u Zagreb.

Dvije posebne vitrine ispunjavaju zbirka pečatnjaka grada Zagreba, od kojih je najstariji iz 1. stoljeća, pa zbirka medalja i plaketa, koja sadrži kako zagre-

bačke, tako i gradu Zagrebu poklonjene razne spomenice.

Vrlo su zanimljivi predmeti iz doba Zrinskih, koji su nadjeni prigodom kopanja temelja dogradnje gradske vijećnice na strani Vijećničke ulice. Osobito se među njima ističu dvije kamenite mjere (mensure), pa razne glinene i metalne posude.

Kao specijalno karakteristična hrvatska zbirka jest zbirka hrvatskih bilikuma. Tu je po jedan bilikum Ljudevita Gaja, Vukotinovića, Topalovića i drugih, a do njih su glinene vrčevi od majolike iz davno nestale Barbotove tvornice glinene robe u Novoj Vesi.

Niz raznih škrinja zagrebačkih cehova, njihove zastave, cimeri i pečati bude doista dične uspomene na cvjetanje obrta u gradu Zagrebu.

Sa stropa leprši stara zastava grada Zagreba crvene boje (danas je gradska zastava modra) s gradskim grbom i inicijalom kralja Karla III. Do zastave je časna vrpca, koja se je god. 1848. vijala na zastavi zagrebačke narodne garde. Potonjoj je tada bio časnikom Dimitrije Demetar, kojega se sablja nalazi takodjer u zbirci gradskoga muzeja.

Dva staklena ormara ispunjuju trofeji velikoga hrvatskoga trageda Andrije Fijana s njegovom mrtvačkom maskom, koju je muzeju poklonio Dionis Sunko, dok mu je ormare prikazala udova pokojnoga velikana, gospodja Tonka Fijan. Do njih su pohranjene uspomene nezaboravljena komičara Vaclava Antona.

Po zidovima soba i hodnika vise slike grada Zagreba iz raznoga doba. Najstarija je kopija originala iz početka 16. vijeka, koji se nalazi u drezdenschkom državnom arhivu. Na tim slikama vidimo pravi potpourri časni i važnih povijesnih gradjevina grada Zagreba, od kojih je neke porušio ne samo zub, već i »duh« vremena. Ističemo među njima Bakačevu kulu, Kaptolsku vijećnicu i Kaptolska vrata. Kako bi ti gradjevni spomenici, da danas postoje, lijepo isticali historijski karakter grada Zagreba!

Evo, u ovom smo prikazu iznijeli povodom desete obljetnice gradskoga muzeja tek njegovo blago, koje se prostim okom vidi, dok ono, koje se u velikoj množini krije u unutrašnjosti pojedinih škrinja i ormara, te koje po svojoj neprocjenjivoj kulturnoj vrijednosti zaslužuje posebno dostojnije obitavalište, objelodaniti će se dokskora detaljno u naročitom spomen-spisu.

S. P.